

מבשר טוב

ישיבת בין הזמנים תשע"ב

ליל שב"ק פרשת עקב

כ"ג מנחם אב

ערד יצ"ו

בפרשת השבוע (דברים ז יב), "וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמְּשָׁפְטִים הָאֵלֶּה וְשָׁמַרְתֶּם וְעָשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר ה' אֱלֹהֵיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: וְאַהֲבָה וְיִרְכָּה וְיִבְרָךְ וְיִבְרָךְ בְּטָנָה וּפְרֵי אֲדָמָתָה וְדָגְנָה וְתִירְשָׁה וְיִצְהָרָה שָׁגַר אֱלֹפִיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנָה עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְתֶת לְךָ וּגו'".

ובפסוק זה ישנם כמה תמיהות, ראשית, שהרי סוף הפרשה הקודמת נגמרה עם הפסוק (ז יא), "וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַמִּצְוָה וְאֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמְּשָׁפְטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", ע"כ,

וברש"י הביא דרשת חז"ל וז"ל: "היום לעשותם", ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם", ע"כ,

וא"כ מה התחיל מיד בפסוק שלאחריו בברכות שינתנו לאדם בזה העולם, שהרי רק בעולם הבא נוכל לקבל שכר על מעשינו בעולם הזה, וא"כ מה מונה כאן ברכות בעולם הזה,

וכבר שנינו בקידושין (ל"ט, ע"ב), "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", וא"כ מה שייך שיקבל אדם ברכות בעולם הזה.

גם יש לעמוד על דקדוקי הלשון בפסוק, שנכתב כאן לשון 'והיה' וחז"ל דרשו (בראשית רבה מב, ג), 'אין והיה אלא לשון שמחה', ומה יש כאן להוסיף לשון שמחה אחר שהפסוק מדבר מדברי חובה של קיום משפטי ה' וחיוב עשיית מצותיו ותורתיו, ומה שמחה זו עושה,

גם הלשון 'עקב' צריך ביאור שנקט דווקא לשון זה, דהוה ליה למיכתב והיה 'אם' תשמעון, ומה הדגש בלשון 'עקב'.

וניישב המקראות בהקדם ביאור תיבת 'ושמרתם' שבפסוק, שלכאורה כבר כתב 'ועשיתם' ומה חזר והדגיש 'ושמרתם' אחר שכתב ועשיתם.

וזקני הק' בעל ארון עדות כתב לבאר וזל"ק: "ושמרתם ועשיתם. 'ושמרתם', לשון המתנה כמו 'ואביו שמר את הדבר' (בראשית לז, יא), רמז שצריך אדם להיות שומר ומצפה מתי יבוא מצוה לידו ואקימה, ואז אם לא תבוא לידו יהיה נחשב כאילו עשה בפועל וזה 'ושמרת ועשיתם' שהשמירה יהיה נחשב לעשייה ודו"ק", עכ"ל"ק.

ולדבריו, נוספה תיבת 'ושמרתם' בקרא למימר ששמירת וצפיית המצווה היא חלק מקיום המצווה, וגם על צפיית המצווה נצטוונו מאת השי"ת שתיחשב גם היא למצוה.

וכן בספה"ק תולדות אדם (פרשת וירא), שמביא ממרן הרה"ק מהרש"ל מלענטשנא זצוקללה"ה זי"ע בענין הצפייה למצוות, וזה תוכן דבריו על הפסוק (בראשית כא, ד) "וימול אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו אלוקים", והקשה, דלכאורה הוה ליה למיכתב 'שמונה' ימים ומאי 'שמונת' ימים, וביאר מרן

מלענטשנא שאברהם אבינו היה משתוקק למצוה זו כל שמונת ימים מתי יבוא לידי ואקיימנה, שהיה מצפה ומחכה כל השמונת ימים ולילות לקיים המצוה הזאת, ולזאת כתיב 'שמונת ימים שכל השמונת ימים מיום הראשון עד יום השמיני היה נחשב כאילו היה מקיים בו מצות מילה משום שכל הזמן ציפה ונשתוקק למצוה זו, ע"כ תוכן דברי קודשו.

ומביא שם עוד מה שמסופר על הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, שהיה ניעור כל ליל חג הראשון של סוכות ושאג כארי ורקד ושמח לאמור מתי אגיע הזמן שאטול הלולב והאתרוג לידי לברך עליהם ולקיים המצוה, וכן היה גם אצל מרן מלעטשנא זי"ע, שהיה מחבב מאד כל מצוה והשתוקק אליה ביותר, וכן היה מנשק דפנות הסוכה ואף את החלות בכל שבת עד שהפסיק משום מעשה שהיה, ע"כ מדברי ספה"ק תולדות אדם.

והנה בזה נוכל לבאר על נכון מה שהושקה שהרי 'שכר מצוה בהרי עלמא ליכא', ומה מונה כאן הפסוק ברכות לרוב על מקיימי המצוות,

ויתבאר, ששכר זה אינו על המצוות כלל, שעליהם באמת השכר יבוא לעולם הבא שהרי האדם מחויב בהם, אך כאן מבואר בפסוק שכר מיוחד לשומרי ומצפי מצוותיו שהרי עליהם לא נתחייבו ישראל בפירוש שיצפו וישמרו למצוותיו, וע"כ יש שכר מיוחד לאלו, וכמו שכתב בארון עדות שזה הכוונה בתיבת 'ושמרתם', וא"כ שכר שנתבאר בפסוק כאן הוא על צפייה זו שאין מחויבים עליה, וזה שכר מיוחד לשומרי ומצפי מצוותיו.

ובזה גם יתבאר לשון השמחה שנכתב בפסוק תיבת 'והיה', שהוא לשון שמחה, שלכאורה חיובו במקומו עומד ומה שמחה יש כאן אחר שמחויב לעשות משפטים אלו,

אמנם לדברינו ששכר שנכתב כאן הוא על שמירת וצפיית המצוות, יתבאר היטיב שהרי כל שכר המצוה הוא על שמחתו במצוה ואם לא יהיה בשמחה על שמקיים דברות השי"ת לא יקבל שכר מיוחד זה, וע"כ נכתב בפסוק לשון שמחה, ובזאת מצווננו הכתוב לעובדו בשמחה, ואז נקבל שכר מיוחד זה כאן בזה העולם על השמחה והצפייה בהמצוה.

ומה שכתב הפסוק דווקא בלשון 'עקב', נאמרו בזה כמה וכמה ביאורים.

בדברי בינה כתב שהוא מלשון חכמה וייסד דבריו על תרגום אונקלוס שתירגם את הפסוק (בראשית כז, לו) "ויעקבני זה פעמיים", - 'וחכמני דנן תרתין זמנין', דהיינו שלשון 'עקב' מורה על חכמה, וביאר דבריו שבגמ' איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו, והיינו שבכדי שלא יאבד הטובות שנותנים לו וידע להעריך את מתנותיו ולייקרם ומצפה להם וע"כ חכמה הוא זוכה לזה באמת. להביא כל הלשון מוכרח.

עולה מדבריו שכל שפע שיורד משמים צריך לעשות כלים נכונים לקבל שפע זה, והכלים הם הייקור והצפייה לשפע זה, ואם לא יהיה ברשותו כלים לשפע זה, לא יוכל לקבלם.

וכעין זה איתא בספה"ק תולדות אדם (פרשת כי תבוא דף ע:), וזל"ק: "או יאמר "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך" (דברים כח, ב). תיבת 'והשיגוך' אינו מובן, דלשון זה נופל על מי שירצה לברוח דאף על פי כן ישיגהו וכו'. אך ענין דבר זה כמדומה לפי דעתי, כי לאשר כי השפע הטוב באה תמיד מעצם הרוחניות הוא רצונו יתברך שמו. לזאת אף אם נגזר הטובה על האדם מכל מקום בעת שצריכה לחול על האדם אם יש לו אז איזה מחשבה או דיבור אשר לא טובה אין השפע יכול לחול עליו אף שהוא זכאי בכללו וכבר ירד השפע למטה בשבילו מכל מקום לא היתה יכולה לחול עליו. לזה הבטיח הכתוב שאם נשמור מצותיו אזי יראה הבורא יתברך שיביא עלינו השפע בעת שתשיגנו. היינו שיראה להביא עלינו השפע בעת שנהיה נקי וראוי לקבל השפע לזה אמר 'והשיגוך', עכ"ל"ק.

והוא כמו שכתבנו שבשביל שיוכל השפע לרדת לעולם הוא צריך כלים ראויים וזמן נכון לבוא, ואם אין כלים אלו לא יוכל השפע לבוא לאדם, אף שכבר ירד לעולם הזה, וכן היה במעשה דאלישע (מלכים ב, פרק ד, פסוקים א - ז), שהשפייע שמן לאישה האלמנה רק כל זמן שהיו בידה כלים למלא השמן וכשנגמרו הכלים עמד השמן,

וזו היא הבטחת השי"ת, שיבואו הברכות בזמן ראוי שיש לאדם כלים לשפע, ואז ירדפו אחריו, ולא שיבואו בזמן שאין לו כלים לקבל השפע.

ובפרשתן פירש לנו הכתוב איך לעשות כלים לשפע ולברכות אלו שנותן לנו, שע"י שיחכם בליבו לדעת לייקר המצוות ולצפות אליהם ולשומרם וכמו שפירשנו לעיל, עי"ז יזכה לכלים ראויים לקבל השפע, וע"כ נכתב כאן לשון 'עקב' שהוא לשון חכמה לדעה להתחכם לייקר המצוות בשביל לקבל השפע.

עוד נתבאר בלשון 'עקב' ברש"י הק', וז"ל: "והיה עקב תשמעון. אם המצות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון", ע"כ.

והתימה כאן גדולה וידועה בכל ספרי המפרשים, שכבר שנינו במשנה (אבות פ"ב מ"א) "הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה", ומה הוא גדרם המיוחד הזה של מצוות קלות שאדם דשם בעקביו שעליהם נתפרש כאן ברכות מיוחדות.

ולפי דרכינו נוכל לבאר, שכאן נתבאר שישנם זמנים קלים שאדם דש בעקביו, ואין מקפידים עליהם כלל ועיקר כזמנים רגילים בעבודת השי"ת, אף שלכאורה אין שום חילוק בזמנים אלו ועבודת השי"ת צריכה להיות שווה בכלם, ועל זה יש הבטחה מיוחדת לברכה לשומר זמנים אלו כמו שצריך שיתברך בכל הברכות.

שמי שמבין חשיבות זמנים אלו, מייקרם ביותר מזמנים אחרים, שכן בזמנים שאין העולם מקפידים כל כך על כל מיני מצוות, יש יותר מעלה לשומר מצוות אז, והשכר עליהם גדול בהרבה למי ששומר עליהם,

ועל דרך מה שאמרו ז"ל = שבדקדוקי מצוות יש יותר שכר שלא כולם נזהרים בהם, וכבר נתבאר מזה בספר חסידים (סימן ק"ה), וז"ל: "כל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה תדרשנה, לפי שהיא כמת מצווה. ומצווה שאין לה רודפים אחריה לעשותה, שהמצווה מקטרגת ואומרת כמה גרועה אנכי שנתעלמתי מכל וכל", עכ"ל.

ועוד שם (סימן רס"א), "אהוב לך את המצוה הדומה למת מצוה, שאין לה עוסקים, כגון שתראה מצוה בזויה או תורה שאין לה עוסקים, כגון שתראה שבני עירך לומדים מועד וסדר נשים, תלמוד סדר קדשים, ואם תראה שאין חוששים ללמוד מועד קטן ופרק מי שמתו, אתה תלמדם ותקבל שכר גדול כנגד כולם, כי הם דוגמת מת מצוה, אהוב אותן מסכתות ואותן הלכות שבני אדם אין רגילים בהם".

"שזה דומה לאחד שהיו לו בנות ותבעום בני אדם, והשיאם להם, ונשארה בת אחת שלא תבעוה לינשא, אמרה לאביה, אחיותי יודעות אומנות נקייה מעשה אורג מעשה רוקם, לכך קפצו עליהם הכל והיו לאנשים, אבל למה נתת לי אומנות שהכל מרחיקים ממנה לארוג בגדי אבל לתכריכי מתים, אלו היתה אומנתי בגדי שמחה הייתי לאיש כאחת מאחיותי, אמר לה אביה אני משבח אותך שהכל ילכו אצלך",

"כך אמרה מועד קטן והדומה לה רבוננו של עולם למה אין עוסקין בי כשאר מסכתות, והקב"ה השיב לה טוב, הרי כבר נאמר: (קהלת ז, ב) "טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו", ע"כ.

ודוגמא לזה הוא במצות ציצית שעל פי ההלכה אין צריך לילך בציצית כל היום, רק בעידן ריתחא כמבואר בפוסקים, ומי שמחמיר על עצמו ולובש ציצית כל היום הרי זה מחומרא שיקבל עליה שכר מיוחד שאינו קשור לשכרו בעולם הבא, ששם יקבל שכר על עצם המצווה, ובעולם הזה יקבל שכר עוד על דקדוקו וזריזותו לקיים מצות השי"ת אף שאינו מחויב.

וכמו כן הוא בימי בין בזמנים שסבורים העולם שאין צריך כל כך להשקיע בלימוד התורה, ופוטרים עצמם בכל מיני אמתלאות שצריכים לנוח כדי שיהיה כח לזמן אלול וכו', וכל זה טוב ויפה אבל צריכים לעשות המינימום של התורה שמקיימת העולם, וזה השכר המיוחד שנתבאר כאן בפרשתן.

וזקני בספה"ק ארון עדות כתב לבאר מדוע בשבת ישנו ענין של שמירה שכתוב בו 'שומר שבת', וביאר הכונה שבשבת יש ענין של ייקור ושמירת השבת ולשמור עליה בחוזק כאילו היתה כתרו של מלך, מפני שזמנה כל כך גדול ואפשר לזכות בה כל כך הרבה, ועל כן יש בה ענין של שמירה של דבר חשוב,

ויתבאר על פי מה שהביא בתנא דבי אליהו (רבה, פרק א'): 'שבת יעשה כולו תורה', והיינו, כמו שנתבאר שאם יש לו שכל וחכמה היאך לנצל את השבת ולייקרו ולשומרו בלימוד התורה הוא יזכה לברכות מיוחדות, שזה הכוונה במצוות קלות שאדם דש בעקביו,

וכן בימי בין הזמנים שבעיני העולם נחשבים כימי רפיון, אז יכולים לזכות הרבה יותר אם שומרים על זמנים אלו כראוי.

ובזה יבואר תיבת 'ושמרתם' שאמר בפסוק דווקא בלשון זה, שהוא כענין מה שכתב זקני הק' בארון עדות, שמשום ששומר ומייקר זמנים אלו, זוכה לברכה מיוחדת, ולכן גם בהמשך הפסוק המשיך בלשון זה וכתב 'ושמר' ה' אלוקיך וגו', דהיינו מידה כנגד מידה על שמירתך ששמרת על דמנים מיוחדים אלו כמו שנתבאר.

ומדויק הוא בלשון רש"י הק' שכתב: "ושמר ה' אלהיך לך את הברית וגו' - ישמור לך הבטחתו", ע"כ, והיינו שישמור לך ההבטחה כמו שאתה שמרת על זמנים יקרים אלו כימי בין הזמנים וימי השבתות, כן הוא ישמור לנו ההבטחה ויתן לנו מכל הברכות.

ועוד יש לבאר בביאור ענין 'עקב', שבתוס' בנזיר, כתב שעקב שברגל הוא האבר שיש בו הכי קצת הרגש מכל הגוף, וכמעט אינו מורגש כלל, ויש לומר ש'עקב' רומז לזמנים נמוכים שאין האדם מרגיש בהם קירבה ודביקות לבורא יתברך, ועל זה בא בכתוב לרמז שאם 'עקב' תשמעון - היינו שתשמעון אל הצמוות אף בימי חשכות וזמנים נמוכים שאין בהם הרגשים לאשם כלל, אז יזכה לברכות מיוחדות אלו, שאין להם קשר לשכר הרגיל של המצוות בעולם הבא, וזה רק שכר על שקיימו אף בזמני קושי.

וכמו כן ימי בין הזמנים, שאם מנצל ימים אלו דווקא, ומייקרים ומצפה להם אזי יש לו שכר מיוחד.

ולשון 'עקב' מורה גם על זמני 'עקבתא דמשיחא', שהם ג"כ זמנים נמוכים וכשמייע עצמו דווקא אז, זוכה לשכר מיוחד.

ומה שהוסיף בסוף הפסוק שאמר "ושמר ה' אלוקיך לך וגו' אשר נשבע לאבותיך" יתבאר בעוד דרך, שהרי האבות הקדושים קיימו התורה אף שלא ניתנה להם, משום שציפו לזה וייקרו את התורה הקדושה אף שלא נתחייבו,

וזהו 'ושמר' ה' אלוקיך וגו', שאף שלא מגיע לו מכל ברכות אלו משום כל מיני סיבות או שאין לו כלים רואים לשפע זה וכמו שביארנו לעיל מספה"ק דברי בינה, מ"מ 'ישמור' לך ה' מברכות אלו, משום שציפה לזה וייקר את מצוות השי"ת, וזה מדויק ביותר בלשון רש"י שימור לך ה' הבטחתו אף שאין מגיע לך ואין לך הכלים הראויים לזה, מ"מ ישמור לך כל הברכות הללו.

ובזה גם יתבאר עוד, שלשון 'והיה' מורה על לשון שמחה, וכאן נתעורר שמחה בשמיים שאנשים בזה העולם מייקרים מצוותיו יתברך ונעשה מזה שמחה לעילא, וע"כ כתב 'והיה' שהוא לשון שמחה שנעשה שמחה למעלה בשמיים.

יתן השי"ת ונזכה לכל הברכות האמורות בפרשה ולהצלחה וברכה בכל העניינים לטובה בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

לקבלת הגליון מידי יום רביעי שילחו מייל m0732951213@gmail.com